



שדמות

במה לתנועה הקיבוצית

גליון מ"ז — קיץ תשל"ב

השעה הנוקפת

זכויות עבר ותחלואי הווה

אביהו זכאי

בשעה זו מעידה מציאות קיומנו על עצמה. נסתכסכו עלינו כל קווי-הדיוקן של העבר, וכל היוזקי קיומנו כמו הוטחו עדי ביטולם. עדה השעה הזו על אודון כל שהיה לה בירושה מדורות עברו. נתרקן מלאי-החסד הגדול, שעת הרצון הגדולה כמו נפגמה ללא מתום בשיני הזמן ועוקציו. מכל העברים כמו תהדהד ההתחבטות הנואשת על דפנות החלל הריק שטחנו על קיומנו המעורער. מציאותנו מסוכסכת עד תום. הטוטרת צומחה לנו. הזמנים התמעטו ואין אנו יודעים כלל מנין והיכן אנו מהלכים. רק צעקת שברוננו וחטרוננו היא שממלאת עכשיו את החלל. המלים עצמן נתקפחו ממשמעותן.

וזלת זאת מה עוד נשאר? מה עוד לא כילינו ואיפסנו במעשינו ובמעשי רוחנו? כמה שכוחה היא עכשיו אותה קריאה מיוטרת, אותו היגד אמין ומפוכח הנושא בחובו את מציאותנו באורה האמיתי; כמה שכוח הוא עכשיו המשפט הדואב הנושא בלחש שורשים את יסורי מציאותנו ושבר חווננו, המשפט שהטעים והרגיז — "הרהורים על החורבן השלישי". כמה נתקרב הוא, טפח אחרי טפח, ועכשיו גוגע בכל אמות חיינו. אין זאת אלא שנשבתרו רקיעי הווייתנו, ו"קערת השמים" נתהפכה עלינו. עליונים למטה ותחתונים למעלה. שעה שכולה כשלו. וואת על דרך ההמעטה. ואולי צריך לומר, "שכול וכשלו". ודווקא עכשיו, ודווקא כאן.

טעם השבר בפינו הוא. מעשיו, מעשי ידינו הם. ומה עוד לתרץ כאן. המלים עצמם נקעו ממסלולי משמעותן. כבר אין לנו שפה ופה כלל. נסתלקה הגדולה, ועמה אף נשתכחה הנבואה בישראל.

אין זאת אלא שקו שבר נטוי בין המלה המדוברת והמציאות המהפכת. שבעים ושבע דרכים נמצאות לנו על כל מצוקה וסערה, על כל בור נשבר שחשף את תהומותיו — וכולן אינן מתכוונות לכלל מעשה כי כך טבעו של העולם; מידות ויסודות של אמת צריכים להיות נטועים במציאות. מרובות הן הדרכים לסטות מהם. כאשר נשמטת הדרך הבהירה, יסכנו כל העיקולים והפיתולים.

חשבנו כי נסכיף להיות על בורות נשברים, אך ללא מתום ובכל ערייתם הוצצים הללו בין מציאותנו לבין חלומותינו השכוחים. גדמי החלומות ההם עדיין מפכים בתוכנו, אך מה מועט כוחם, כמה אפסה תרומתם. נכות פשטה בנו, כי כולנו נתקפחה בנו התמימות; זו שכוחה לשמר את ימי הנוער, את הדריכות הנוגנת על מיתרי התקווה והאמונה כי חברה אנשית היא כולה מפעלו של האדם, והוא לה קניין וחונן כאחד. מעשיות נשתלטה עלינו,

והרי היא מחסרת ומפרק על התכליות וטעם הירו מחסרת ומאבדת. מה שי הונו ולא רץ הונו, נתקפח. לכתר ועטרה. כל החסרו המתמכרים ביאוש להיב

בכל הליכות חיינו בקוט ושעמן גופלים טרף למצ נצטוו לטייה בקירות ש כל מה שהיה רווי חלומי המאכלת וכחרב מתהפכ יחד, "קערת השמים" כ גם העתיד בצטווה לעמו גדול מחלקים בין מעשי זאת — כפל מלים; ורא חיינו, אפס-היכולת של

ומשעה שהתבסס חילוק דון-קישוטית קסומה, מ ביקשנו לכונן מלכות מ כאן. והנה נמצאת לנו נ וגבהות של אמת עם קי כל אימת שבנאי ההווה למוייפיה ומסרסיה. הש והרי פועל ידיהם היא ד את העבר וההווה מגייס חוקים, אך מעולם לא ב

קן של העבר,
שהיה לה בירושה
ה ללא מתום בשיגי
החלל הריק שטחנו על
ים התמעטו
גו היא שממלאת עכשיו

יזחנו ? כמה שכוחה
את מציאותנו
שורשים את
החורבן השלישי".
אלא שגשגתברו רקיעי
לה. שעה שכולה
? עכשיו, ודוקא כאן.

ם עצמם נקעו
גף נשתכחה הנבואה

עים ושבע דרכים
— וכולן אינן
צריכים להיות נטועים
יטכנו כל

הוצצים הללו
ים בתוכנו,
פחה בנו
נרי התקוה והאמונה כי
ישיות נשתלטה עלינו,

הרי היא מחסרת ומפריקת הכל. תבונת הרוח נתחלפה אצלנו בצהלת המעשה. שוב אין שואלים על התכליות וטעם הירושה. הכל הומר באמצעים, ועל פיהם נערכים חיינו. דורסנות המעשה מחסרת ומאבדת. מה שיכול היה לפרנס לבבות, מה שהיה יכול להעיד על אירוסין תקפים למסורת הזו ולארץ הזו, נתקפת ברוח הימים הללו. ממלכתיות ששקעה בין הגויים, נמצאת כאן זוכה לכתר ועטרה. כל החסרונות והרעות כאחת. ומה נותר, זולת תרועת צהלה באפס כוח של אלה המתמכרים ביאוש להינצל מאימת תודעת מצבם; זולת בורות שבורים וקירות מתמוטטים.

בכל הליכות חיינו נקוטה דרך הכפילות וההסתר; שימוש מכוון במלים מקודשות עד כי קדושתן וטעמן נופלים טרף למציאות זו. את המצוקה נצטוו לגמד באמצעות העתיד הנחלם. את הדלות נצטוו לטייה בקירות שאולים ובסולמות נופלים. העבר נצטווה לסייע לכשלונות ההווה. כל מה שהיה רווי הלומות טל ועקשות של מגשימים ויוצרים, משתמשים בו בהווה כסכין המאכלת וכחרב מתהפכת. דון־קישוטים שקנו להם מלכות אז, הנה נתהפכה עליהם; ועל כולנו יהד, "קערת השמים" כאן ועכשיו.

גם העתיד נצטווה לעמרד לשירות ההווה. ואין הוא אלא בבחינת תרופה לרעות ההווה. חילוק גדול מחלקים בין מעשים ודיבורים, עד ששוב לא תדע מה פה אמת ומה כאן שקר. ויולת זאת — כפל מלים; וראוי לקרוא לזאת "פנקסנות כפולה" שנוקטים אנו בכל עניין ועניין. חיינו, אפס־היכולת של המלים והדיבורים כיום להעלות את שכבות המציאות האמיתיות.

ומעשה שהתבסס חילוק זה, של פנקסנות כפולה וכפל המלים לכל הירושה הגדולה של מלכות דון־קישוטים קסומה, משעה זו נתפוקקו כל המוסרות, המושכות בקרעו מידי הרוכב אלי־רוח. ביקשנו לכונן מלכות מחורבות המציאות המיוסרת, זו של גויים שם וזו של קודש קדושים ההרוס כאן, והנה נמצאת לנו מלכות זו הרובה ופרוצה לכל. פנקסנות כפולה זו, של עירבוב עליונות וגבוהות של אמת עם קטנות השקר, נקוטה בימינו. את הגדולות שפעלה כאן רוב עלילות מעלים כל אימת שבנאי ההווה המגומד נוקקים לה. שוב אין היא תכלית ומטרה אלא שירות ואמצעים למויפיה ומסרסיה. השועים ורווני הארץ משמיעים בכל פה גרון חזון דורות ואמרי נבואה והרי פועל ידיהם היא המציאות המיוסרת והנכה שלנו, בור של כשלונות ורוחות רעות. את העבר וההווה מגייסים ומערימים עלינו. הכל בצדקנות, אך מעולם לא ביושר. הכל לפי חוקים, אך מעולם לא בשם מידות וטעמים.

ודין וחשבון, קשה ואכזר ככל שראוי ודרוש לנו כעת, אין בנמצא. הכל מתכוונן אל עתידות, אך בינתיים נודלולה ונשתכחה המציאות ממעשי ידיהם והבל רוחם. כל כך הרבה אמצעים והתכוונות ישנם בארץ הזו אצל משרתי הקודש, משרתי הציבור הנישאים, אך כל כך מעט התכוונות כלפי הקיום ומצוקה הבסיסיים, ללא תרבות נבובה של עורך ושארית. עקה ומצוקה כבדה. בכספי הציבור מחוננים נבחרינו ושועינו והם מסתירים פנים מהמקורות שמהם צמחו. נשתכח מהם מקור אונם וגדלות מעמדם, והרי הם כשועים שנבנים להם בתים לתלפיות וחבויים בחפצי יקרות שאינם משל עצמם ומעולם לא טרחו על קנינם. נסתדקו קירות הבית, ומהוצה לו עולם מרוקן ויבש, מדמדם והווה. אך שוב: קוצר כוחן של המלים. אין זאת אלא המציאות המסוכסכת עד תום מוגעת מן המלים את נסיונותיהן, מסכלת אותן ספגשה עם המציאות.

נשמט שלטונה של התבונה. ומנהיגים קצרי ראות, מקדשי הסדר הקיים, סרטורי רוח ורועי רעיונות — הם גם קורבנותיה של מציאות זו. לפי שהעולם אצלם נתפס כשלטון ועוצמה, מטרתויהם הן של המשך שלטון ופרנוס עוצמתם. את חווית הפגישה עם המציאות האמתית החמיצו, ונתחמק מעמדם כשליחים. מקיימים הם את עוצמתם, שהיא מיוסדת רק על אמצעים וגיבושי כוח, ולכן אבד טעם שליחותם. את המציאות הממשית המירו בשלדי הזון קמלים. זו להם הדרך, ולהם הם ראויים.

מה עוד נותר לתקווה ותקומה? רעות המלכות אינן קבועות על פי שריה. מי שמסכים לכך הריהו מקיים ומנציח את הרעה החולה הזאת. לא היו הדברים כל כך מסוכסכים ללא אותו ציבור רחב שמתפרנס ממציאות מעוותת זו. וכבר היו דברים מעולם.

והיכן רווח והצלחה? מעצם טיבם הללו נקנים ביטורים. גם בקורבנות צריך, ואולם למעט בפולחנים ומיסדרי ישועה חדישים לבקרים. צריך לסטות מהם, מן השועים והכונהנים הגדולים שקיפחו את שליחותם. לנטות מהם אל כל מי שטל-חלומותיו לא נתקפה בשמש המציאות החורכת.

*

וכאן רוצים אנו להישיר מבטנו אל מול עצמנו. וזאת במאוב. עוד לא הספיקה התנועה הקיבוצית לכונן עצמה בטח, לממש את מכלול האפשרויות הגנוזות בה, יחד עם ההתכוונות

המצויה בשליחותה — עוד לא נהרסו מזבחי הו למי שהיסר מעצמו ועכי החסד והשובע. מה שהיו קצרי רוח וקטני אמונה, צדקנות מפויסת של מי עם תחלואי הווה. בכל מ פרוצות והשערים מתמזו צרכנות אדירה היא המנ ללא כל מועקה — היא החעקמו מעגלי עלילותי ההתכוונות הגדולה לשי שלא יצא בחשאי דרך ה אפס ויקה והשפעה.

כלום לכך נתכוונו, להיד בחינת קיום של שועים מקומרים, וועקת הקיים רעה ועקרה שוררת בה. פנימה. ומן הדין להוסיף על הגדרות והגבולין שו את קסם חלומותינו. ולמי לנו הדרך ונאבדו טעמיו

רב לנו בכך. החטא נופל בדק בית המור. מה שנה הטבעית הקיימת בנו, לי מה שגשתבש הוא מקומ הוא קניינה והפועל בה.

ל מתכונן אל
רוחם. כל כך
וציבור הנישאים,
ובה של עורף
ום מסתירים פנים
ם כשועים שנבנים
ג טרחו על קנינם.
ב: קוצר כחן של
נסיגותיהן, מסכלת

ורסורי רוח
נתפס כשלטון ועוצמה,
ומציאות האמיתית
דת רק על אמצעים
לדי חוון קמלים.

מי שמסכים לכך
סכים ללא אותו

ואולם למעט
והכוהנים הגדולים
שמש המציאות

ציקה התנועה
וד עם ההתכוונות

המצויה בשליחותה — והנה היא עטה למלא את כל שהסר לה. וגם כאן, פנקסות כפולה.
עוד לא נהרסו מזבחי העבר הקרוב, וכבר כל הפיות לועסים וגודשים עצמם, בבהילות האופיינית
למי שהיסר מעצמו ועכשיו הכל מותר, בקרנות העתיד. דומה כי רצים אנו לכונן את מלכות
החסד והשובע. מה שהיה בגדר של פרנסת הנפש ומיעוט צורכי הגוף, שוב איננו בנמצא.
קצרי רוח וקטני אמונה, נתבאשו לנו כותלי בתינו אנו. ומה עוד בסכון לבקש מן העתיד?
צדקנות מפויסת של מי שהקריב קרבן פעם, ונתמעטו כוחותיו. פנקסות כפולה של זכויות עבר
עם תחלואי הווה. בכל מקום ומקום מאמרים ודיבורים על ערכים ובני-ערכים, בעוד הגדרות
פרוצות והשערים מתמוטטים. נשתכחה מאתנו המציאות מחוצה לנו, ונותרו רק מלים.
צרכנות אדירה היא המנוף וטעם לחיים. מידת הנתינה, או יכולת הנתינה, ללא כל חשבון,
ללא כל מועקה — היא שנסתלקה. החוץ נראה עויין לנו. ובכך אף ההצדקה לאפס גוכחותנו בו.
התעקמו מעגלי עלילותינו פנימה, והריהם כחרב מתהפכת על קיומנו אנו. נסתממה כל
ההתכוונות הגדולה לשינוי והיערכות מחודשת. נאבד לנו מקומנו בכלל החברה והאומה. ומה
שלא יצא בחשאי דרך הדלת, מוברה בגלוי מבעד החלון ביתנו. אפס התכוונות, אפס שליחות,
אפס זיקה והשפעה.
כלום לכך נתכוונו, להיהפך לבתי-קברות של חלומות ועלילות גדולות; למצות את קיומנו
בחינת קיום של שועים ורוזנים. את החלל המצוי ברוחנו הננו מכסים באולמות והיכלים
מקומרים, וזעקת הקיום הפשוט מתנפצת מול גלי האבן הקרה. בתינו לתלפיות נבנו, אך רוח
רעה ועקרה שוררת בהם. אם המציאות שמחוצה לנו מסוכסכת עד תום, היא רעה כפליים אצלנו
פנימה. ומן הדין להוסיף את חטא אפס-הבנתנו את הויתנו מול זו המעפעפת מחוצה לנו.
על הגדרות והגבולין שומרים אנו, אך במו ידינו פתחנו את שערינו ולמציאות העקרה הסגרנו
את קסם חלומותינו. ולמה? למען גירש עוד בחיינו, כאן ועכשיו, חוון השפע והטוב. אך נתאפסה
לנו הדרך ונאבדו טעמיה.

*

רב לנו בכך. החטא נופל על כולנו. יותר מדי מעדיפים אנו להיתלות באחרים, במקום לעשות
בדק בית חמור. מה שנתערער איננו השלטון. דומה כי בכך שונים כולנו, או אולי זו הנטייה
הטבעית הקיימת בנו, לשפוט בציגים ולא את השולחים.
מה שנשתבש הוא מקומו ומעמדו של האדם היחיד. היחיד הוא היורש והקורבן של המציאות.
הוא קניינה והפועל בה. ממנו מתגדלת וצומחת תנועה, וזו מגיעה לעתים לכלל מעמד של אומה.

טבעו של כל קיבוץ אנושי נקבע על-פי היחיד הניצב בתוכו. בכך יששוכחים אנו את היחיד
במצאים אנו חוטאים. על כך נסובו הדברים.
שואלים אנו על היחיד, ויקתיות זו שבינו לבין המציאות החברתית חסרה כעת, ועלינו לכוננה
מחדש.
מכאן ואילך דומה שהדברים מתפענחים והולכים מעצמם.

מן הראוי להקדיש מספר מלים על האופן שבו נכתבו הדברים.
מזה ימים רבים מודמנת אשה מיוחדת אל דירתנו השכורה בירושלים. עתותיה אינן קבועות
בבואה, ואף זמנה אינו דחוק לצאת מפתח ביתנו. לבושה הגדוש איננו מסתיר את העניות
המנוולת שבה שרויה נשמה זו. באה היא עם רוח הימים. אף שאין סיבות גלויות למועדי
בואה אלינו, דומה כי פועלת היא על פי תכנית סדורה ומודעת.
באה היא, משל תמיד היתה ולעולם תהיה, ושואלת על מעט לבוש ומעט מצרכי מזון. מעולם
לא העונו לשאול לאן היא נושאת את כל הצידה הזו שאנו נותנים בה. אולי מחמת שלא
רצינו לביישה. אך היתה זו גם כלימתנו לנוכח מצבנו אנו מול רועי-גורלה. וכך היתה חברתי
עורמת לה מעט בגדים, וצוררת לה מן המזונות שבביתנו. הבושה היא שהפכה זאת לכעין
מצוות תשל"ך וטהרה. ובעוד היא כוססת מעט מן האוכל שהציענו לה ואת שיירי כונסת תמיד,
ביקדנות זו של חסרון מהמדי, לתוך תיקה — היתה ממלמלת ביטויים טרופים בדמעות.
וכך הית אף ביקורה האחרון. עוד לא נדמה תרועת השופרות ליום הזכרון, ועדיין לא נתפצחו
ויקוקין צבעוניים בשמים. ערב יום העצמאות. ובזמן הזה, שנתמצע בין יום הזכרון לבין חג
העצמאות, שכבר התקרב מהלכו הרעשני בסמטאות — נצטלצל והריע פעמון דלת ביתנו.
הנה עמדה היא בפתח. כמו חוק עולם הוא, קבוע מאז ומתמיד, שדווקא היא, בשעה
הזו, במקום הזה. (לאחר מכן הבנו בין היטב, כי הכרח הוא לנו שההייה היא ורק היא מצווה
לפתח ביתנו). את כניסתה ליו משפטיה הסתומים. דומה כי על הכל דיברה, ומעולם
לא חדלה. סתומות הליכותיה ונסתרים דיבוריה. פרוסת לחם בדבש היתה לועסת פירור-
פירור, באותו האושר העמוק של זה שנתחסר לו וכשגמצא לו, הריהו מבקש למצות
את אושרו באריכות. את הפרוסה השניה המושטת לה טמנה, כמנהגה, בברתיקה
דהוי. כל כך מוכר. הדמעות, שגעון היאוש העמוק, ומעל לכל ענייתה הנוראה —
הכל היה שגור ומוכר, זולת ומן בואה. השעה שלטה עלינו. על כולנו. זאת גם חשנו בה,
וצפנו בלבנו מפניה. בעוד כך, ואנו קמים להיפרד. חשבנו כי לא שמעה כשאמרנו לה
"חג שמח". חשבנו כי מאוחר מדי מכדי שתתפוש משפט זה בריעות נפש הסתומות. אולם

רוחה קלטה את
בהכינוי רוחה,
"חג שמח, חג
התרוגנות מזורה
רוחה וגופה, זה
נשא בחובו, בע
ועכשיו היתה מ
חזיון נורא. דומ
היא היתה שעוב
"אוי החג הזה,
והחטאות שמחק
תשוב ותענה רה

לחינו אותה אל
בבוכה ותרועה. וא
מכונניתו של שו
לרגע אחד היתה
ובתעלמה מכובד
היה לי כי נתפס
הרחוב החוזו מ
הבחינו במראה.
שבנו אל ביתנו.
בכל מוצאותיה
מעלה בה. בכל
והכשלו הגדול.
והחולי היוצאים
המציאות השחור
הבה נפנה איפו
אל חלומותינו ש

גן שבואל

זים אנו את היחיד

ז כעת, ועלינו לכוננה

ס. עתותיה אינו קבועות
גנו מסתיר את העציות
סיבות גלויות למועדי

מעט מצרכי מזון. מעולם
זה. אולי מחמת שלא
יגורלה. וכך היתה חברתי
זיא שהפכה זאת לכעין
ה ואת שיריו כונסת תמיד,
ויים טרופים בדמעות.
זכרון, ועדיין לא נתפצחו
בין יום הזכרון לבין חג
יע פעמון דלת ביתנו.

שדווקא היא, בשעה
הייתה היא ורק היא מצווה
זכל דיברה, ומעולם
ש היתה לועסת פירורי
הריהו מבקש למצות
זנהגה, בנתיקה

ותה הנוראה —
נו. זאת גם חשנו בה,
מעשה כשאמרנו לה
עות נפשה הסחומות. אולם

רוחה קלטה את המלים, וכבר שפתיה החרבות היו מעלות הברות הברות. נתפס המשפט
בחיובי רוחה, וכמו כל מעייניה ותשוקותיה החיות נתפצחו, ורוחה כמו הותרה מכבליה.
"חג שמח, חג שמח", היתה משגנת בדבקות נוראה של חסידים. "חג שמח, חג שמח".
החרובנות מורה ומאימת. נשבו בה לפתע גאותה החבויה שירשה את כל חיליי
רוחה וגופה, והיתה מתפשטת בקווי עיניה הצרובות, בשפתיה הסדוקות שנתרחבו, וכל גופה
נשא בחובו, בעוצמה נואשת ואולי ברגשה מסוכנה, התקוממות מאוחרת. "חג שמח, חג שמח".
ועכשיו היתה מוסיפה ואומרת: "אוי החג הזה, אוי מדינת היהודים".

חזיון נורא. דומה כי לא ידענו בושה עד לרגע הזה.
היא היתה שעונה מחולשה על משקוף הדלת, והיתה מפריחה בשפתותיה הסדוקות והחרבות,
"אוי החג הזה, אוי מדינת היהודים", וכך הלך ושנה. היא נדמתה כמיצוי כל הרעות
והחטאות שמתקיימים בנו. אשמת רבים שאין בה נחמה. מצוקה של רבים שלעולם
תשוב ותענה רוחך. וכך חצתה את הסף ורגליה היו נושאות אותה אל דחי קיומה.

לוינו אותה אל הרחוב. נתקרבה אל שפת המדרכה ועיניה מבקשות לאיוו נתיב תכוון פעמיה.
נבוכה ותועה. ואז, במקריות עלומה, נשתקפה לי דמותה, תועה ורוחשת, על פני וגוגית חלון
מכוניתו של שוע אחד, שר ומולך בישראל, שהיתה מכוניתו מוליכה אותו מכאן לשם.
לרגע אחד היתה דמותה העצובה מרקדת ופוזות במחול של שגעון וסירוף על ראי חלונותיו,
ונתעלמה מכוניתו ואבד המראה. רגע אחד — עולם ומלואו. כמו במיצי אחרון וחרף דומה
היה לי כי נתפענחה כל חויתנו. היא היתה מהלכת, נושעה עם מסענה הדל וסודותיה, בעוד
הרחוב התווז מטיל בה רעשיו. מכוניתו של השר נתעלמה מן העין סוף-סוף. לא זו ולא זה
הבחינו במראה. פגישה מאוחרת. טרגדיה של שורון וכטילות.

שבנו אל ביתנו. ולא היה לנו חג ולא מועד. וכאשר נסגרה הדלת אחרינו, שבנו והרהרנו בה.
בכל מוצאותיה בנופיה השכחים והתועים. בגאותה שמציאותנו החמורה והקשוחה היתה
שעלה בה. בכל שייצרו כאן מאז ומעולם. בכל שהיינו מכוונים אליו ותולמיו. בכל השעות
והכשלון הגדול. "מדינת היהודים", אמרה. ואנו כאבנו: מדינה כאן? וודאי. עם כל הרעות
והחולי היצאים ממושג זה. אך מדינת היהודים? זאת הנחנו לספיקותנו; על זאת נחננו לצללי
המציאות השחורים להעיד במשפט.
הבה נפנה איפוא אל מעבר לגבולין המצומצמים שלנו, אל מה ששכחנו ואיבדנו,
אל חלומותינו שהיו כל גודל עצמותנו.

גן שמואל